

Vers una cultura de la pau

Enric Masllorens

Des d'aquest escrit es defensa que la Cultura de Pau és una actitud i un comportament humà que es pot i s'ha d'educar i es mostra que la violència és el darrer recurs de qui no sap com arranjar una situació; per tant, cal fer una crida activa a favor de la Pau i la no-violència. Per assolir-ho, es parla de la necessitat d'aprendre a conviure, de l'exclusió social que comporta violència, de la multiculturalitat que pressuposa uns valors comuns i una ètica global, del diàleg com a mesura insubstituïble per resoldre els conflictes i de les qualitats personals que possibiliten una cultura de la Pau.

Introducció

Durant els darrers temps, hem assistit estupefactes a atemptats terroristes, atacs a població civil i guerres obertes i encobertes, i hem sentit onades de condemnes recurrent el món en solidaritat amb els milers de víctimes innocents que la manca de seny i el fanatisme han provocat.

S'ha fet patent, amb tota la seva cruesa, una amenaça latent que ha anat creixent des de les arrels de l'odi i la desesperació.

En l'època del coneixement, la humanitat continua sentint l'amenaça de la violència, les vulneracions sistemàtiques dels drets humans i l'existència de les guerres. Sembla que els éssers humans no hem après res de la història i comencem el segle XXI amb el malson del patiment d'innocents i amb la violència intentant conviure amb les actituds generadores d'esperança.

Sembla clar, al nostre entendre, malgrat hi ha opinions diferents que fan prevaler la utilització de la força i aspiren a crear un estat policíac, que cal edificar un nou ordre internacional sobre la justícia, els drets individuals, la solidaritat

amb els països més desfavorits i el reconeixement i el respecte mutu entre els pobles, perquè, si no, el món serà, cada cop, més insegur.

És necessari estendre la cultura de pau a nivell mundial i no la cultura de guerra. La intolerància i la manca de respecte actiu s'han de vèncer amb la democràcia. Estem convençuts que únicament un món més just serà un món més segur.

Entenent que la cultura de la pau és una actitud i un comportament humà i entenent que la violència és el darrer recurs de qui no sap com arranjar una situació, hem de fer una crida activa a la Pau. Hem d'ajudar a construir un projecte de convivència en el qual hi càpiguen tots els éssers humans i tots els pobles i cultures, des del respecte mutu i actiu i apel·lant al diàleg per a solucionar els nostres conflictes que no ens permeten viure plegats, que no permeten la convivència.

Aquesta és la reflexió que volem incitar des d'aquest escrit, perquè hem de possibilitar una nova oportunitat. El nostre deure és desenvolupar les iniciatives que permetin aquesta oportunitat prop nostre, perquè una societat, un grup humà, que viu sense esperança i sense il·lusió està abocada al fracàs. No podem -ni ens és grat- renunciar a la utopia d'un món en pau, sense violència. Amb maduresa, amb fortalesa d'ànim i amb serenitat suficient, podrem educar l'esperança.

Segons la UNESCO, l'educació sembla ser especialment important per a desenvolupar, en totes les edats, un esperit metòdic i crític, que és l'únic que permet orientar-se lliurement en un món en plena mutació i en desgavell, i interpretar i escollir, segons les necessitats, la informació precisa. L'educació també ha de preparar per a assumir la identitat cultural com a dimensió fonamental de l'ésser i del seu esdevenidor, suscitant actituds i comportaments que estiguin d'acord amb les realitats del món, fundats en el respecte a l'altre i oberts a una solidaritat planetària. Actituds i comportaments, en definitiva, que ens permetran ser ciutadans d'una Cultura de la Pau.

Pressupòsits inicials

No fa gaire temps, es creia que preocupar-se per la pau i per l'altre era solament un principi ètic sentimental i amable. El segle XX ha estat, però, el segle en el qual l'acció i la reflexió per la pau han conegut indubtablement una acceleració significativa. En efecte, ha estat el segle de la fi del colonialisme, de les creacions de les organitzacions internacionals, de les idees possibilistes d'un govern mundial, de la proclamació dels Drets de l'home, de l'afirmació de la democràcia i de la desfeta de la majoria de totalitarismes, i tot amb la finalitat de mantenir la pau. Ha estat també el segle en el qual s'ha posat en marxa una cultura de pau i s'ha format el moviment "pacifista", però ens trobem encara en un moment complex de la convivència humana i de la moral i consciència social. Tan sols

hem iniciat el llarg camí històric dels pobles i de les consciències per interioritzar i posar en pràctica aquest missatge, en constant conflicte amb les infidelitats i els egoïsmes humans. Tan sols hem iniciat l'edificació de la pau en la justícia i la solidaritat.

Convé comprometre'ns per construir la pau, la qual està fonamentada en la veritat, l'amor, la llibertat i la justícia. De tot això, en deriven la necessitat i el deure de comprometre's per eliminar del nostre món les desigualtats socials i els desequilibris econòmics entre els pobles, les condicions d'opressió, les amenaces per a la humanitat relacionades amb tot tipus de totalitarisme, sigui ideològic o polític. I això és un repte urgent i inajornable.

L'edificació de la pau --mitjançant les actituds i els comportaments de pau i no violents--, sobretot en un context de globalització com l'actual, demana que es faci madurar una autèntica cultura de solidaritat i de pau, que es doni al món un rostre més bell i més humà. Sense la ingenuïtat de qui pot somiar un món sense conflictes, perquè on hi ha persones hi ha sempre conflictes, però amb la certesa que aquests es poden resoldre de manera no violenta, en pau.

És, finalment, una acció, la de l'edificació de la pau, que invita tota la humanitat a comprometre's en camins nous i a desenvolupar la col·laboració efectiva de totes les forces que participen en la seva construcció, tot reconeixent el valor superior de l'ideal de la pau.

La violència és la causa que no permet que les persones gaudeixin d'una vida mínimament humana. Aquesta realització humana es pot concretar en cinc necessitats fonamentals que són (Lederach):

- el menjar (aliments, aire i aigua, que permeten sobreviure),
- el sostre i el vestit (adaptació i protecció del clima),
- la salut,
- la comunitat (relacions i necessitats socials i psicològiques per viure humanament) i
- l'educació (necessitat de cultura i de poder-hi reflexionar de manera crítica i creativa).

El fet que no tothom tingui aquestes cinc necessitats satisfetes vol dir, i comporta -malgrat que no ens ho sembli-, que hi ha violència present.

Reconeixem que hi ha violència estructural quan les formes que hem creat per servir i facilitar la nostra convivència estan orientades per a beneficiar solament una part de la humanitat amb perjudici dels altres. Un exercici interessant és el fet d'estudiar la violència estructural considerant els "ismes" que molt sovint són els productes de la violència institucional: terrorisme, bel·licisme, armamentisme, racisme, sexisme, imperialisme, fonamentalisme, totalitarisme...

Un altra manera d'enfocar l'estudi d'aquesta violència, difícil de captar, és des de la perspectiva de les seves conseqüències: quan hi ha desigualtats, fam, epidèmies, analfabetisme, marginació, pobresa absoluta, expectativa de vida molt baixa ..., es dona la violència estructural i la manca de pau.

Arribat aquest punt, no volem estar-nos de citar els quatre pressupòsits que la Fundació per la Pau cita en el seu document "Cap a una Cultura de Pau". Aquests són:

1. Les coses poden canviar. La història és oberta. El passat i el present determinen una part del futur, però el futur és parcialment inventable i podem i volem incidir-hi.
2. Els canvis històrics importants són sempre un procés llarg i mai episodis o reivindicacions puntuals que puguin assolir-se d'un sol cop. Sovint són el resultat del treball insistent de diverses generacions. Però cal iniciar-los, mantenir-los i fer-los créixer. Per aquest camí, al llarg de la història, la humanitat ha guanyat reptes gegantins que han canviat la vida sobre la terra (desaparició de l'esclavatge, pas del sistema feudal al sistema democràtic, sufragi universal...).
3. L'opinió pública és l'eina més important per a provocar qualsevol canvi. Una opinió pública ben informada, organitzada i activa té una força irresistible. Al final, no són els governs que transformen les societats, sinó les societats que transformen els governs.
4. On hi ha persones, hi ha conflictes. El problema no són els conflictes, sinó la forma de resoldre'ls. El conflictes, si es resolen positivament, serveixen per al progrés de la humanitat. No és preocupant que els conflictes siguin inevitables, allò que importa és fer evitable la violència.

Així, la violència és un criteri absurd de resolució de conflictes i sempre és ineficaç; no resol els conflictes, només els amaga. L'ús de la violència ocasiona sempre mals i sofriment. La violència és sempre el darrer recurs de l'incompetent. Mai pot ser el mateix victòria que solució.

La pau és, per tant, un concepte positiu que cal construir; fràgil, però possible.

Encara un altre pressupòsit inicial. Per a dur a terme aquest estudi, es propicia un corrent interpretatiu que té en compte:

- el món com un tot complex i divers;
- conceptes d'influència interactiva, obligacions mútues, interessos simultanis, reciprocitat de factors, i altres, i
- el món com a creació en constant diferenciació i interacció.

Per tractar tot això, parlarem de la necessitat de conviure, de l'exclusió social que comporta violència, de la multiculturalitat que pressuposa uns valors comuns i una ètica global, del diàleg insubstituïble per resoldre els conflictes, i de

les qualitats personals que possibiliten una cultura de la Pau. En cadascun dels apartats següents tractarem un d'aquests temes citats.

Una actitud de pau: aprendre a viure junts

El concepte de ciutadania i les seves implicacions depenen de la cultura i del context dels grups humans. La ciutadania s'exerceix en diferents contextos i té diferents dimensions d'índole social, cultural o política, tots ells relacionats entre si.

La dimensió social es fonamenta en la inserció en un context sociocultural comú i es refereix a les relacions entre els diferents membres d'una comunitat i la forma en què viuen plegats. Per la seva banda, la dimensió cultural fa referència a la consciència de posseir un patrimoni cultural comú que defineix la comunitat segons el tipus de societat que la inclou. Finalment, la dimensió política de la ciutadania es defineix com el conjunt de deures que suposen un compromís actiu i un sentiment de responsabilitat per a la societat i per a la recerca del bé comú.

Avui el desafiament de la convivència és més patent que mai. Els problemes comuns del nostre planeta --guerres, terrorisme, preservació del medi ambient, desigualtats, injustícies-- exigeixen un esperit de ciutadania a nivell mundial, malgrat els nombrosos obstacles. Únicament els podrem salvar impulsant l'aprenentatge actiu de la convivència, amb l'aprenentatge del desig de viure plegats i compartint i, encara que resulti paradoxal, amb l'aprenentatge de la autonomia, de la voluntat i de saber escollir i renunciar.

D'aquí sorgeix la responsabilitat de fomentar el civisme com a preocupació personal i col·lectiva.

La motivació per a fomentar la democràcia i crear l'esperit cívic s'ha relacionat, molt sovint, amb l'esperança que es desenvolupi el benestar econòmic. L'educació per al civisme o aprendre a viure junts és el més important per fomentar la ciutadania. Alhora suposa l'adquisició de competències que permeten que cada persona es relacioni adequadament amb el món que l'envolta, i també és col·lectiu perquè un dels objectius de la societat és fomentar el civisme que es fa possible en accions col·lectives.

Cal destacar, per tant, que la condició de ciutadà pressuposa l'existència de deures i obligacions. Cadascú comparteix la responsabilitat que tots tenim per la societat; cadascú ha d'assumir la part de responsabilitat col·lectiva que li correspon (Delors). Això s'ha d'educar. El ciutadà no pot centrar-se de forma exclusiva en el que li resulti millor individualment, sinó que ha de tenir en compte els interessos de la comunitat, el bé comú. Mitjançant la intervenció, la participació i la capacitat per resoldre els conflictes --existents on hi ha persones--, el civisme

és l'instrument que permet comprendre millor els dilemes que comporta aquest ideal de bé comú, aquest ideal d'assolir la plena ciutadania com a comportament de pau.

L'esperit cívic del qual estem parlant s'assoleix mitjançant l'adquisició de coneixements, de competències, d'hàbits i de valors. Aquest aprenentatge, evidentment, es dona en contextos diferents. En funció del tipus de societat, de l'estructura social i econòmica i de la cultura, les maneres en què els ciutadans es preparen són molt variades.

I això ens porta a la importància de l'educació, des de Jomtien (1990) ha rebut una important empenta l'educació per a tothom i, en especial, l'educació per la pau.

Els coneixements que constitueixen la base dels valors, dels comportaments i de les actituds s'adquireixen en una de les tres formes d'educació: formal, no formal i incidental.

L'educació formal es dona, òbviament, en les institucions educatives i està sempre estructurada i regulada.

L'aprenentatge no formal es dona fora de les institucions educatives reglades, però també està estructurada i acostuma a complementar el sistema educatiu institucional.

L'educació incidental, també anomenada informal, és episòdica. En aquesta és possible que l'educand, fins i tot, no tingui plena consciència d'estar aprenent: es tracta de coneixements tàctics que s'adquireixen contínuament en l'entorn familiar i religiós-espiritual, al carrer o al mercat, o gràcies als mitjans de comunicació.

Així, arribem a l'aprenentatge que abasta tots els aspectes de la vida i que uneix les experiències de la vida quotidiana amb l'educació més deliberada i organitzada. Tot això, posa de manifest que l'aprenentatge pot tenir qualsevol forma i donar-se en qualsevol moment de la vida, i que engloba, en conseqüència, la noció d'aprenentatge al llarg de tota la vida (UNESCO) fent complementaris els tres tipus d'aprenentatge.

A més, la pràctica de la ciutadania demana incrementar la participació crítica. La participació esdevé més un deure que no pas un desig.

Tanmateix, aprendre i creure en la ciutadania i en la democràcia suposa una participació activa, posseir un esperit crític i tenir la possibilitat real d'influenciar en qualsevol situació social. En aquest sistema educatiu global, haurà d'imparar

la cordialitat i l'obertura, les actituds de desig d'aprendre i de progressar en harmonia i pau.

Tots aquests aprenentatges pressuposen que cadascú es conegui a si mateix i que ho faci a la llum de la seva pròpia història i cultura i tenint en compte els altres. Aquests tipus d'aprenentatges influeixen, de manera decisiva, en les nostres actituds i en els nostres comportaments, en definitiva, en les nostres accions.

L'educació per aprendre a viure plegats tracta, doncs, de les pràctiques i de les actituds relacionades amb els valors humans comuns, com són la responsabilitat, el fet d'evitar l'exclusió i la marginació, de propiciar i facilitar la participació (no és suficient voler-la) i de treballar per la sostenibilitat i la cura ambiental.

Educar la responsabilitat és fer entendre que s'han d'assumir les pròpies accions i omissions i que, a més a més, això comporta reflexionar sobre les conseqüències, assumir el compromís i entendre que tot depèn, una mica, d'un mateix. Saber-se "important" per poder ser responsable.

Aprendre a viure junts voldrà dir, per tant, conèixer la individualitat per estimar la diferència, valorar el que es té com a camí per a ser solidari i entendre les possibilitats del treball en equip.

Exclusió social i violència

Les preocupacions pel deteriorament de la cohesió social, normalment, estan relacionades amb l'augment de les desigualtats en la distribució dels ingressos, així com en la creixent exclusió social i en l'increment dels casos de violència a gairebé totes les societats. En efecte, la combinació de les diferències socioeconòmiques amb l'exclusió i amb els factors culturals de politització fàcil (qüestions ètniques, religioses o lingüístiques) solen conduir a la violència i al trencament de la cohesió social.

Des de les situacions límit (guerres, terrorisme, pobresa, immigració, camps de refugiats, analfabetisme, maltractaments, malalties terminals i infeccioses...), s'està en condicions de "veure" les injustícies i els errors del sistema.

Entenem per violència --en sentit ampli-- les interaccions humanes que van des de l'ús de la força, o les amenaces d'ús de la força, fins als conflictes armats o, fins i tot, fins a altres formes de negació de la dignitat humana que van del braç de la pobresa.

A més de la distinció fonamental entre les formes específiques de violència a les quals recorren els grups o les bandes i els enfrontaments armats i de les for-

mes encobertes de violència estructural i simbòlica, també és necessari diferenciar entre les formes de violència entre persones i les que es donen entre grups.

El reconeixement que l'educació és un dels camps abonats de la violència política ha despertat una preocupació creixent per les formes en què els continguts i processos educatius poden contribuir eficaçment a precipitar l'inici i el desenvolupament dels conflictes violents.

En el Fòrum Mundial sobre l'Educació de Dakar (2000), es reconeixen directament que les carències estructurals i de contingut de l'educació poden haver contribuït a conflictes civils. També es diu que "un sistema educatiu que aguditza les esquerdes socials pot constituir una perillosa font de conflictes".

En aquest sentit, les manifestacions simbòliques i físiques de la violència escolar són múltiples i creixents, i van des de les "novatades" i altres formes d'assetjament entre adolescents fins a les intimidacions i agressions físiques al personal docent, els actes de vandalisme, les extorsions i els actes de violència social.

Tot intent seriós per entendre aquest tipus particular de violència transcendeix amb escreix els límits de la mateixa escola i ens porta a consideracions socials més àmplies que tenen a veure amb les tensions generades per la crisi i la transició econòmica, l'alienació cultural i l'exclusió social. Exclusió social del tot intolerable i contra la qual ens cal reaccionar i respondre amb fermesa; no fer res fóra una contradicció i podria generar actituds de violència i no actituds d'esperança.

La violència simbòlica i cultural de l'escola reproduceix i perpetua, en gran part, les desigualtats estructurals. Els educands pertanyents a minories, poblacions immigrants i altres grups desafavorits solen estar menys defensats per adaptar-se a les exigents normatives socials de la cultura escolar arrelada en els valors de les classes mitjanes. Des d'aquesta perspectiva, la violència contra l'escola es pot interpretar com una reacció en contra del mateix procés educatiu i de la incapacitat del sistema escolar per adaptar-se als canvis que es produeixen en el context més ampli de la societat.

Malgrat que els continguts i les conseqüències no buscades de l'escolarització poden actuar com a factors catalitzadors de la ruptura de la cohesió social i del possible inici de la violència; l'educació formal, per tant, també té un paper important a dur a terme en el reforçament o el restabliment de la cohesió social.

Diversitat cultural i valors comuns

Hem vist que aprendre a conviure en un món cada cop més globalitzat com el nostre d'avui requereix el desenvolupament de competències, valors, actituds i

comportaments que ens habiliten per viure en un context fortament marcat per la diversitat cultural i lingüística. Aquestes societats són ja característiques de la nostra pròpia quotidianitat, ja que, des del mateix context nostre, l'alteritat i tot allò que és diferent impregnen la nostra vida, sigui pels moviments migratoris de població com per l'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació.

Aprendre a viure junts en el segle XXI implica, aleshores, reconèixer aquesta situació nova i acceptar la nostra diversitat creativa (Pérez de Cuéllar), i l'enriquiment que comporta.

Cada tradició o cultura ha treballat durant segles uns valors concrets i els ha assumit alhora que han servit per a solucionar determinats problemes propis i de convivència. Cadascú de nosaltres arriba a ser persona mitjançant la socialització que comporta el seu llegat de tradicions. Però, alhora, ens cal compartir. Compartir per poder escollir: escollir per ser lliure i autònom, per possibilitar la pau i la solidaritat. Ser un mateix amb els altres.

Estretament relacionat amb el fet de compartir, també hi ha conèixer, acceptar i viure positivament la multiculturalitat. Ens cal l'acceptació de l'alteritat, celebrar la diversitat, el reconeixement de l'altre com a portador d'una dignitat inviolable, igual a la nostra en tot.

Aquesta prioritat d'aprendre a compartir acceptant la multiculturalitat, presuposa una crítica a la marxa de la humanitat, plena de guerres, terrorisme, lluites i intoleràncies. La proposta de cultura de la pau propugnada per Federico Mayor, entre d'altres, representa un desig lloable relacionat directament també amb l'educació. I és molt optimista, alhora, ja que possibilita un món millor precisament a partir de la convivència.

La comprensió és necessària per a la comunicació humana (Morin); també, com estem dient, el fet de compartir, de celebrar l'alteritat i la diferència. El sentiment de servei i utilitat als altres ajuda i col·labora a donar sentit a l'esforç humà i possibilita viure el pluralisme per contribuir a l'entesa en un món global, més diversificat i més informat.

La uniformitat, que pot donar la sensació de seguretat, pot portar a la violència. Quan ens allunyem de la suposada protecció de la uniformitat --un mateix grup humà, raça, estatus social, religió....--, podem patir una crisi d'identitat que, valorada positivament, pot fer créixer la cultura de la pau en adonar-nos que la multiculturalitat, la multicomprensió, la multiideologia i totes les altres "multis" que se'ns acudeixin, lluny de ser una amenaça, enriqueixen la nostra cultura, la comprensió, la ideologia, les creences i tot el que hàgim escrit darrere dels altres "multis". Tot el que amenaça les nostres multiposessions comporta violència "defensora".

Aquesta societat de la cultura de la pau i de la convivència demana, per tant, d'uns valors concrets, com ara la responsabilitat, la dignitat (respecte entre les persones, protecció de les minories, respecte pel que és diferent, necessitat de trobar la unitat en la diversitat...); demana també un aprenentatge del pensament crític, i demana disposar d'un pensament i d'una actitud solidària (creure en la justícia, en la democràcia, en el respecte actiu i compromès, en la tolerància...).

Un enfocament multicultural com el proposat hauria de començar per promoure el desenvolupament dels valors directament relacionats amb la diversitat que hauríem de compartir tots els éssers humans. Això ens hauria de portar a entendre la diversitat com a riquesa i com a potencialitat per a una convivència harmònica entre homes i dones de cultures, llengües i religions diferents.

Tot això està molt relacionat amb l'adquisició de valors i de competències com a necessitats i aspiracions raonables dels individus i de les societats. Conseqüentment, és del tot necessari intensificar els intercanvis i el diàleg sobre les qüestions concernents als aspectes que puguin contribuir a trobar les millors solucions per "aprendre a viure junts" en un sentit ampli.

En definitiva, el que entra de debò en joc és un canvi d'actitud, de comportament i de posició davant d'allò que és diferent, així com el ple convenciment de la pluralitat com un valor en si mateix i de la curiositat i el respecte com un valor permanent en tots els membres de la societat futura, una societat no violenta i en pau.

El diàleg necessari

El coneixement, el saber, és el recurs humà més eficaç, sigui per a la nostra destrucció o per resoldre els conflictes, per iniciar el diàleg, necessari i insubstituïble. Diàleg que prové de logos, paraula que té dos significats diferents: raó i paraula. Així, el diàleg esdevé la recerca de la raó compartida mitjançant la paraula.

El diàleg ha de ser capaç d'establir uns principis ètics compartits enfront de la violència, que possibilita el contrast dels diferents projectes existents i que aporti a fixar un procediment per a la recerca de nous consens bàsics entre tots els actors socials i polítics.

La nostra mateixa capacitat de comunicació ens demana, gairebé exigeix, el diàleg amb els altres i amb un mateix, sent reflexius. Aquesta reflexivitat serà la base del diàleg. Diàleg que és la negociació que possibilita el progrés humà en concòrdia.

Dialogant s'aprèn a canviar d'opinió. S'ha de sacrificar allò que és individual per la grandesa d'aquells assumptes o temes més generals. És necessari donar la veu als altres per acceptar la crítica i la controvèrsia. Als altres --no únicament als amics i als familiars--, els necessitem "fins i tot" per conviure, per ser ciutadans, per ser feliços.

Aquest diàleg, per acabar, pressuposa saber escoltar. Qui dialoga pensa que l'interlocutor és una persona amb la qual val la pena entendre's, ja que es comparteixen interessos. Aquests interessos han de ser solidaris i respectuosos amb l'autonomia de cadascú, perquè es vol assolir el millor per a tothom: un món en pau.

Qualitats personals per assolir una cultura de la pau

Creiem que hi ha una sèrie de qualitats personals pròpies d'aquelles persones que volen i poden viure en pau i assolir el que durant aquestes planes hem anat comentant. És obvi que, si no estan cobertes les cinc necessitats elementals a què hem fet esment en aquest mateix treball, que no sempre depenen d'un mateix, difícilment podrem començar a conrear i tenir cura d'aquestes qualitats que tot seguit presentarem.

La intenció d'esmentar aquestes qualitats no és altra que fer-les presents a tall de rerefons constant en tota aquesta reflexió, ja que d'alguna manera la formació i la reflexió quotidiana dels ciutadans haurà d'intentar satisfer-les, en tant que serem nosaltres, les mateixes persones, els seus agents més directes.

Abans, però, citarem els objectius que hauria d'assolir l'educació per la pau en totes les persones per tal de possibilitar un món de la cultura de la pau en sentit ampli. Aquests són:

- Augmentar la producció i l'adquisició de coneixement.
- Estructurar la intel·ligència i desenvolupar capacitats crítiques.
- Desenvolupar el coneixement d'un mateix i la consciència de les pròpies qualitats i limitacions.
- Aprendre a vèncer els impulsos indesitjables i els comportaments destructius.
- Despertar les capacitats creatives i imaginatives.
- Aprendre a desenvolupar un paper responsable en la vida de la societat; esdevenir agent de canvi.
- Aprendre a comunicar-se amb els altres.
- Ajudar les persones a adaptar-se, a preparar-se i a preveure el canvi.
- Adquirir una concepció global del món.
- Formar les persones perquè siguin operatives i capaces de resoldre conflictes i problemes.
- Formar les persones perquè tinguin valors, actituds, comportaments i maneres de viure que es basin en la no-violència i en el respecte dels drets i de les llibertats fonamentals de tota persona.

- Formar persones amb amplitud de mires i dialogants com a base de promoció d'una cultura de la pau i d'una actitud d'acceptació mútua de les diferències.
Així és com arribem a les capacitats personals:
- Capacitat d'autoacceptació i autoestima. Presa de consciència de les pròpies capacitats i mancances per a evitar frustracions o mecanismes de defensa com l'autocompassió. Serà important tendir a la construcció d'una autoimatge positiva, perquè la construcció de la personalitat depèn, en gran mesura, de la forma en què un es creu percebut pels altres i es percep a si mateix.
- Capacitat per a comunicar-nos empàticament. Es tracta d'establir una relació i una comunicació amb una altra persona mitjançant la pròpia expressió, les emocions, els sentiments i l'interès per a la persona de l'altre; de saber-nos posar en el lloc de l'altre, de disposar d'empatia. La comunicació i la relació permeten també l'autoestima.
- Autonomia i capacitat de mantenir les pròpies conviccions en circumstàncies adverses i tolerar les reaccions agressives o negatives, així com ser capaç de canviar quan les condicions internes i externes aporten suficients evidències o probabilitats.
- Actitud activa i dinàmica per a la participació, que implica el subjecte en l'acció i que, generalment, es denomina interès i voluntat. Porta a experiències riques i variades amb una orientació funcional, creativa i positiva.
- Actitud oberta, flexible, respectuosa i tolerant pròpia de la persona que comprèn la complexitat, està oberta al diàleg i accepta el risc de viure la dialèctica que s'estableix entre la realitat i la necessitat de millora i canvi.
- Un sistema axiològic positiu i global tenint en compte els seus límits. El fet que es tendeixi a la idea que l'ètica sigui global i elaborada a partir dels Drets Humans (ètica de mínims) i comuna per a tothom, no vol dir que l'ètica personal sigui pobra. És evident que cada ciutadà i cada institució o grup humà ha d'aspirar a una "ètica de màxims" --si se'n permet l'expressió-- que possibiliti el fet del bé comú i el fet de compartir.
- Sentit ètic, que consisteix en el fet que la persona se senti responsable dels resultats de la seva acció.
- Creure que el bon humor i l'alegria vital possibiliten un progrés amb rostre humà i unes relacions humanes millors. Els sentiments positius ajuden a optimitzar els recursos i les potencialitats humanes.

- Entendre la importància de l'acolliment, de la mirada tendra, agraïda i acollidora com a actitud de pau, precisament per no valorar la immediatesa de tenir el que un vol a cada moment. Per relacionar-se, s'imposa la tranquil·litat.
- La Cultura de la Pau demana de la tradició. Valorar la tradició de les diferents cultures, dels diferents grups humans i entendre-la com a patrimoni insubstituïble i enriquidor.
- Saber afrontar les incerteses que ens porten a dominar la voluntat i, per tant, a ser responsables i possibilitar l'actitud de Pau. A crear futur, ja que res està més per fer i és alhora més desconegut i incert que el futur.

Així, doncs, tenim dos conceptes fonamentals que condicionen, alhora que justifiquen, el parlar de persones que viuen en un món de cultura de la pau, ja que les dues realitats són necessàriament i inevitable dinàmiques: ser persona i ser ciutadà. Són, a més, indissociables.

En tot cas, hem de recordar, un cop més, que, perquè aquestes qualitats siguin possibles i puguin educar-se, s'han de tenir cobertes les necessitats fonamentals que s'esmenten en els pressupòsits inicials.

Però així és com ens proposem arribar a tothom, amb el convenciment que no som ingenus ni que defensem allò indefensable, que l'interès de tots ha d'estar sempre per davant de l'interès particular. Defensem idees possibles que han de proporcionar una qualitat de vida millor per a tothom, que han de proporcionar un món on es doni una Cultura de Pau.

És evident que, en aquest llarg camí, ens ha de guiar aquesta utopia que pretén dirigir el món cap a una comprensió mútua més gran, cap a un major sentit de la responsabilitat i la solidaritat, tot acceptant les dificultats i les nostres diferències espirituals i culturals.

Estem convençuts que la sort de la humanitat està en mans d'aquells cridats a infondre raons per esperar i per viure plenament i en pau. D'aquells que creuen que el bon humor i l'alegria vital possibiliten un progrés amb rostre humà. D'aquells que creuen que es pot construir la pau sobre la base d'un repartiment millor.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BANDA, A. (1991) Educació per la Pau. Barcelona: Editorial Barcanova
- CORTINA, A. (1996) El quehacer ético. Madrid: Editorial Santillana
- DELORS, J. i al. (1996) Educació: hi ha un tresor amagat a dins. Informe per a la UNESCO de la Comissió Internacional sobre Educació per al segle XXI. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya - Editorial Mediterrània
- FUNDACIÓ PER LA PAU (1999) Cap a una Cultura de Pau. 25 arguments. Barcelona: Fundació per la Pau
- GOMIS, J. (1999) Solidaritats viscudes. Barcelona: Edicions 62
- KING, A. i SCHEINER, B. (1991) La primera revolució mundial. Barcelona: Plaza-Janés
- LEDERACH, J.P. (1984) Educar para la paz. Barcelona: Editorial Fontamara S.A.
- MORIN, E. (2000) Els 7 coneixements necessaris per a l'educació del futur. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya
- MAYOR, F. i al. (2000) Un món nou. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya - Institut d'Estudis Catalans
- PÉREZ de CUÉLLAR, J. i al. (1997) La nostra diversitat creativa. Informe de la Comissió Mundial de Cultura i Desenvolupament de la UNESCO. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya - Editorial Mediterrània.
- PNUD (2000) Informe Mundial sobre el Desarrollo Humano. París - Brussel·les: Publicacions PNUD
- UNESCO (2000) Foro Mundial sobre Educación. Informe Final. Dakar: Publicacions de la UNESCO

ABSTRACT

En este escrito se defiende que la Cultura de la Paz es una actitud y un comportamiento humanos que pueden ser y han de ser educados, y se muestra que la violencia es el último recurso de quien no sabe cómo arreglar una situación. Por lo tanto, es preciso llevar a cabo un llamamiento activo en favor de la paz y de la no violencia. Para alcanzarlas, se hace referencia a la necesidad de aprender a convivir, a la exclusión social que comporta violencia, a la multiculturalidad que presupone unos valores comunes y una ética global, al diálogo como recurso insustituible para resolver los conflictos y a las cualidades personales que hacen posible una cultura de la paz.

• • • •

From this article, we advocate that the Culture of Peace is an attitude and human behaviour that may and has to be educated, and we show that violence is the last resort for those who are unable to solve situations. Therefore, we have to actively claim for Peace and non-violence. To achieve this goal, we deal with the need to learn to live together, social exclusion that leads to violence, multiculturalism that presupposes common values and global ethics, dialogue as an irreplaceable measure to solve conflicts, and personal qualities that enable a culture of Peace.

• • • •

Par cet écrit, on défend l'idée que la culture de la paix est une attitude et un comportement humain qui peut et doit être éduqué. On montre aussi que la violence est le dernier recours de celui qui ne sait comment résoudre une situation. C'est pourquoi il faut faire un appel actif en faveur de la paix et la non-violence. Pour y arriver, on parle de la nécessité d'apprendre à vivre ensemble, de l'exclusion sociale qui porte à la violence, de la pluri-culturalité qui présuppose des valeurs communes et une éthique globale, du dialogue comme mesure irremplaçable pour résoudre les conflits, et des qualités personnelles qui rendent possible une culture de la paix.

• • • •